

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1858>

Citation: Kutluay Tutar, F. & Taş, R. (2020). Kadın yoksulluğu ile mücadelede mikro finansmanın rolü: Bursa uygulaması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1053-1067.

Doç. Dr. Filiz KUTLUAY TUTAR

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Niğde / TÜRKİYE,

 0000-0002-2574-9494

Bilim Uzmanı Ramazan TAŞ

 0000-0002-7156-0473

KADIN YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE MİKRO FİNANSMANIN ROLÜ: BURSA UYGULAMASI¹

ÖZET

Son yıllarda tüm dünyayı yakından ilgilendiren yoksulluk kavramı dünyada olduğu gibi ülkemizde de çok yönlü araştırmalara konu olmaktadır. Yoksulluk, en genel anlamda insanların asgari yaşam düzeylerini devam ettirebilmeleri için gıda, giyim ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılayamama durumudur. Yoksulluk içinde en büyük payı ise kadınlar oluşturmaktadır. Erkeklerle oranla kadınların yoksulluğu daha şiddetli yaşamaları ayrıca hane reisi kadın olan yoksul aile sayısının artması kadın yoksulluğu ile mücadeleyi önemli kılmaktadır. Toplumdaki cinsiyet eşitsizliği, kadının hane içindeki konumu, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve düşük ücretlerde çalışma gibi nedenler kadınların yoksulluk riskini, daha fazla arttırdığı bilinmektedir. Kadınların yoksulluk risklerini azaltmak ya da kadın yoksulluğunu gidermek için tüm dünyada birçok çözüm yolları üretilmiştir. Bu çözüm yollarından biri de mikro kredi sistemidir. Mikro kredi kadınların kendi kendilerine gelir getirici faaliyette bulunmalarına imkân sağlayan kefil ve teminat gerektirmeyen güven esaslı bir finans programıdır.

Bu çalışmanın amacı kadın yoksulluğu ile mücadelede konusunda mikro kredi uygulamasının Bursa ölçeğinde etkinliğini belirlemektir. Çalışma; kredi programına üye kadınlara anket uygulanarak SPSS programı aracılığıyla analiz edilip şu sonuçları ortaya koymuştur. Mikro krediden yararlanan kadınların, bu uygulamadan genel olarak memnun oldukları, özgüvenlerinin arttığı, gelir seviyelerinin yükseldiği, krediden elde ettikleri geliri temel ihtiyaçları gidermenin yanında mevcut işlerini geliştirmekte kullandıkları görülmüştür. Elde edilen bulgularla mikro kredi uygulamasının Bursa alanında kadın yoksulluğu ile mücadelede etkin bir uygulama olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kadın Yoksulluğu, Mikro Kredi, Bursa.

THE ROLE OF MICROFINANCE IN THE FIGHT AGAINST WOMEN'S POVERTY: BURSA EXAMPLE

ABSTRACT

The concept of poverty, which is closely related to the whole world in recent years, has been the subject of multi-faceted researches in our country as well as in the world. In general, poverty is the inability of people to meet their basic needs such as food, clothing and shelter in order to maintain their minimum living standards. Women constitute the largest share of poverty. Women's poverty is more severe compared to men, and the number of poor families, the female head of households, makes fighting against women's poverty important. It is known that gender inequality in society, women's position in the household, low education level and working at low wages increase women's risk of poverty more. There have been many solutions around the world to reduce or eliminate women's poverty risks. One of these solutions is the microcredit system. Microcredit is a trust-based finance program that does not require warranties and guarantees that enable women to engage in income-generating activities on their own.

The aim of this research is to determine the effectiveness of micro-credit application in the fight against women poverty in Bursa scale. The study has been analyzed by means of the SPSS program by applying questionnaires to women who are members of the loan program and reached the following conclusions. It was seen that women benefiting from micro-credit were generally satisfied with this practice, their self-confidence increased, their income levels increased, and the income they obtained from the credit was used in order to meet their basic needs and to improve their current business. According to the findings, it is concluded that micro-credit application is an effective application in the fight against female poverty in Bursa.

Keywords: Poverty, Women Poverty, Microcredit, Bursa

¹ Bu makale Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD 'Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Mikro Finansman (Bursa Örneği)' adlı tezden türetilmiştir.

1. GİRİŞ

Yoksulluk, insanlık tarihinde geçmişten günümüze kadar önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Yoksulluk sorunu, bazı ekonomik, siyasal ve toplumsal krizlerin meydana gelmesiyle birlikte giderek yaygınlaşmakta bu yüzden günümüzde de önemini hala korumaktadır. Bütün dünyada yaşanan ve küreselleşme sürecinin, insanlar açısından bazı olumlu tarafları bulunmasına rağmen çeşitli olumsuz yanları da bulunmaktadır. Olumsuz yaşam şartları, yetersiz eğitim ve sağlık problemleriyle, işsizlikle mücadele etme gibi bu artan olumsuzluklar nedeniyle yoksulluğun etkisi de artmaktadır. Yoksulluk hem gelişmiş ülkeleri hem de gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren küresel bir olgudur. Yoksulluk sınırının altında yaşayan pek çok insanın bulunması, yoksulluk sorununun çözümüne olan ilgiyi arttırmaktadır. Yoksulluk; zamana, mekâna, kültüre, cinsiyete, eğitime ve daha birçok unsura bağlı olan çok boyutlu bir kavramdır ve bu unsurlara bağlı olarak yoksulluğun çeşitli tanımları yapılabilmektedir. Genel olarak mutlak düzeyde ele alınıp açıklanan yoksulluk, insanların temel gereksinimlerini karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. 2000'li yıllarda yoksulluk, üzerinde daha fazla konuşulan ve çözüm önerileri aranan bir kavram haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında düzenlenen Binyıl Kalkınma Zirvesi'nde, aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak, Milenyum Kalkınma Hedefleri arasında birinci hedef olarak belirlenmiştir. Bu hedefe ulaşabilmek içinse günde bir doların altında geçinen ve açlık çeken insanların oranını yarıya indirmek amaçlanmıştır. Bu zirvede 2015 yılına kadar bu hedefe ulaşma kararı alınmıştır. Yoksulluktan toplumun her bireyi ayrı ayrı etkilenmekle birlikte, kadınlar yoksulluktan en çok etkilenen kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkekler arasında toplumsal rollerin farklı tanımlanmasından kaynaklı olarak, kadınların iş yaşamında yer alması kimi toplumlarda daha zor olmaktadır. Böylelikle kendi geçimini sağlayamayan kadınlar, erkeklere ekonomik olarak bağımlı bir hale gelmektedirler. Kadınların eğitim seviyelerinin erkeklerden daha düşük olması ise, kadınları herhangi bir işte çalışmak için gerekli olan bilgi seviyesinden mahrum bırakmakta, erkeklere olan ekonomik bağımlılığın sürmesine neden olmaktadır. Günümüzde ise yoksulluk olgusu daha çok işsizlik, ayrımcılık, eşitsizlik, sosyal dışlanma gibi olgularla bağlantılı olarak incelenmeye başlanmıştır. Ayrıca yoksulluğun hane boyutunda ele alınmasının yanında fert (birey) boyutunda da ele alınması gerekliliği doğmuştur. Çünkü son zamanlarda yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar göstermiştir ki, kadınlar yoksulluktan erkeklere göre daha fazla etkilenmektedirler. Bu nedenle yoksulluk sorununun incelenmesi sürecinde kadın yoksulluğunun ayrıca analiz edilmesi gerekmektedir. Kadın yoksulluğu kavramı, ilk kez 1995 yılında 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda yoksulluğun kadınlaşması ifadesiyle yer almıştır. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı, ABD'de yalnız yaşayan kadınların ve tek ebeveynli ailelerin daha yoksul olduğuna ilişkin deneysel çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Aile yapısının değişmesi, boşanmaların artması, evlilik dışı çocuk sahibi olma oranının artması ve çocukların kadınlar tarafından bakılması gibi nedenler yoksulluğun kadınlaşmasını açıklamak için kullanılmıştır. Kadınların yoksul olmasının birçok sebebi bulunsa da yoksul olarak kalmasının en önemli sebeplerinden biri iş kurabilmesi için gerekli olan sermayeyi geleneksel finans sisteminin bir üyesi olan ticari bankalardan sağlayamamasıdır. Ticari bankaların kredi verirken şart koştuğu düzenli bir gelirinin olduğunu gösteren belge, kefil, teminat gibi koşulları birçok yoksul sağlayamamaktadır. Böylelikle krediler mal varlığı olan kişilere verilmiş olmaktadır. Ancak Bangladeş'te Chittagong Üniversitesi'nde ekonomi profesörü olan Muhammed Yunus krediyi "bir insanlık hakkı" olarak görmektedir. Kadın yoksulluğu ile mücadelede kullanılan yöntemlerden birisi olarak tamamen yoksullara kredi veren bir banka kurmayı hedefleyen Muhammed Yunus 1976 yılında yoksullar bankası anlamına gelen Grameen Bank'ı kurmuştur. Grameen Bank; yoksullara sadece ödeyeceklerine dair verdikleri söze güvenerek formalitesiz, teminatsız ve kefilsiz mikro kredi vermiştir. Bu kurumun temel felsefesi, yoksulluğun azaltılması için yoksullara direkt olarak parasal yardım etme değil onlara iş yapmanın ve para kazanmanın yollarını öğretmekle yoksulluktan kurtulmanın sağlanabileceğidir. Bu felsefe ayrıca "bir kişiye balık verirsen bir gün, balık tutmayı öğretirsen her gün doyurursun" sözünü genel bir prensip olarak benimsemiştir. Mikro kredi Türkiye'de 2003 yılında ilk kez Diyarbakır'da Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından oluşturulmuş Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP) adı altında vermeye başlanmıştır. Bugün Türkiye genelinde 64 il ve 95 şube ile faaliyetlerine devam etmektedir. TGMP, Türkiye'de en yaygın mikro finans programı olma özelliğine sahiptir. TGMP, Bursa'da merkez ve ilçeler olmak üzere dört adet şubesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu çalışmanın amacı, kadın yoksulluğu ile mücadelede önemli bir araç haline gelen mikro kredi programı olan TGMP üzerinde durarak Bursa ilinde uygulamadan yararlanan kadınların mikro kredinin kadın yoksulluğunu azaltıp azaltmadığını, sosyal-ekonomik

durumuna etkisini, mikro kredinden memnun olup olmadıkları, kredinin kadınlar üzerinde ne gibi katkılarının olduğunu, kredi sisteminin eksik yönlerinin neler olduğunu incelemektir. Çalışmada ise Bursa merkez şubesinde Grameen Mikro Kredi Programı üzerinden mikro kredi kullanan 86 kadın ile görüşülüp anket uygulanarak 39 adet çoktan seçmeli soru yöneltilmiş, anketlerden elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiş ve analiz sonucu mikro kredi uygulamasının kadın yoksulluğu ile mücadelede etkinliği ölçülmüştür.

2. KADIN YOKSULLUĞU-YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI VE MİKRO KREDİ

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski bir kavram olmakla beraber dünyada gün geçtikçe küreselleşmenin etkisiyle birlikte yoksulluk olgusu kadın üzerinde daha çok kendini hissettirip yoksul kadın rakamlarının yükselmesine sebep olmaktadır. Bu kadın yoksulluğunun en temel sebepleri ise ekonomik yetersizlik (ekonomik güce erişimde erkeğe göre geri kalmışlık) ve toplumsal sebepler (örf, adet, anane, gelenek, görenek, toplumsal yaşam tarzı vb. etkenler) yer almaktadır. Yoksulluk olgusu dünyanın her yerinde önemli bir konu olmakla beraber, bu olgu içerisinde en önemli yerlerden birisini mutlaka kadın almaktadır. Dünya genelinde nereye gidersek gidelim kadınlar cinsiyet eşitsizliğine maruz kalıp toplumda bu eşitsizliğin sıkıntısını çekmekte, erkeklere nazaran daha dezavantajlı konumda olmaktadır. Erkeklerle kıyaslama yapıldığında toplumlarda kadınlar ücretsiz bir şekilde veya emeğinin karşılığı olan ücreti erkeklere göre daha az almaktadırlar. Dünya genelinde yapılan araştırmalarda kadınlara ödenen emeğin ücreti erkeklere oranla çok az olmaktadır. Mülkiyet sahipliği konusunda kadınlarımızın erkeklere göre daha düşük bir düzeyde mülk sahibi oldukları yapılan tüm istatistiklerde görülmektedir. Bu da kadınların yoksulluğunun cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını gözler önüne sermektedir. Kadın yoksulluğunun etkisi ile çocuk yoksulluğu da tetiklenmekte, finansal sistemin değişimi sonucu tüm dünyayı etki altına alan küreselleşme olgusu, bir başka terim olarak ortaya çıkan ve etkisini dünya üzerinde hızla arttıran küresel yoksulluk olgusu kurbanlarının en önemli parçası kadınlar ve çocuklar olmaktadır (Açıkgöz, 2010:46). Yoksulluktan etkilenen gruplar arasında en fazla dezavantajlı olan taraf kadınlar olmaktadır. Bu nedenle yoksulluk olgusuna yeni kavramlar girmektedir. Bunların en önemlileri de “yoksulluğun kadınlaşması” (Moghadam, 2005:1), “yoksul hanelerin kadınlardan oluşması” ve “yoksulların en yoksulu” (Chant, 2003:3) kavramları olmaktadır. 1976 yılında Amerika’da yaptığı bir çalışmada 18 yaşının üstünde olan toplam 15 milyon yoksulun içinde kadınların oranını üçe iki olduğunu ifade etmiş ve yine bu çalışmasında yaşlı yoksul kesimin içinde kadınların oranını %70’in üzerinde olduğunu belirtmiş, yoksul hanelerin içinde kadın reisli oranının da %50’lerde olduğunu açıklamıştır (Ünlütürk Ulutaş, 2009:25). Bu oranlara bakıldığında kadınların yoksulluktan karşı cinslerine göre daha fazla etkilendikleri açık bir şekilde gözler önüne serilmektedir. Pearce’nin yaptığı bu çalışmadan sonra da yapılan birçok çalışmada yoksul kadınların oranının erkeklere göre çok daha yüksek olduğu görülmekle beraber kadın erkek arasında yoksulluğu yaşama şekli farklı olduğu da açıklanmıştır. Kadınların toplumsal yaşam, örf, adet, gelenek, görenek gibi kavramların içinde statüsünün devamlı farklı olmasından kaynaklı ekonomik değerlere ulaşması hep güç olmuş ve bir yerde aç kalması gereken biri varsa bunun genelde çocuğunun da olmasının etkisi ile kadınlar olduğu görülmektedir (URL 1). Hattatoğlu’na göre Birleşmiş Milletler, yoksulluğun kadınlaşmasını iki ana konuyu ele alarak açıklamaktadır: “Birincisi, dünya üzerinde günde 1 USD ya da daha az gelirle yaşayanların çoğunluğunun kadın olması, ikincisi ise 1990’larda "yoksulluk döngüsüne" yakalanmış kadınlar ve erkekler arasındaki mesafenin kadınlar aleyhine açılmaya devam etmesidir.” (2007: 6). Bu açıklamanın ışığında da kadının yoksulluktan aldığı payın ne kadar çok olduğu gözler önündedir. Neoliberalizmin etkisi ile 1990’lardan sonra ortaya çıkan gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk durumunun giderek artması önemli bir işaret olmuş, bu nedenle yoksulluk içinde kadın yoksulluğu üzerinde daha fazla durulmuştur. Bunların etkisi ile önemli bir gelişme olarak 1995 tarihinde gerçekleşen Kopenhag Dünya Kalkınma Zirvesi’nde “Kadınlar, yoksulluğun yükünü erkeklerden daha çok taşımaktadırlar.” sözleriyle erkeklerle kadınlar arasında yoksulluk olgusunun kadınlarda daha önemli ve ciddi bir sorun olduğu ortaya konulmuştur. Kadın yoksulluğu kavramını ele alan bir önemli gelişme de 1995 yılında yapılan Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı olarak literatüre girmiştir. Bu konferansta tartışılıp kabul edilen Pekin Eylem Platformu’nda yoksulluk olgusunda kadın yoksulluğu kavramı yoğun bir şekilde dillendirilmiş ve işlenmiştir. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı bu konferansla birlikte bundan sonra yapılacak kadın ve yoksulluk bağlamında olacak tüm çalışmalar için anahtar bir terim olmuştur. Kadın yoksulluğu kavramının kullanılma nedenleri olarak da şunları

sıralayabiliriz(Ecevit, 2003:85): “Erkeklerle kıyaslandığında, kadınların yoksullukla karşılaşma olasılıkları daha yüksektir. Kadınların yoksulluğu erkeklerin yoksulluğundan daha ciddidir. Kadınlar arasında görülen yoksulluk durumu erkeklerin arasında görülmesine göre, zaman içinde artmaktadır.” Yoksulluk kavramının kadın yoksulluğu diye yeni bir kavram olarak ortaya çıkmasını Yunus şu şekilde ifade etmektedir. “Bizim toplumumuzda fakir kadın tamamen güvensizdir. Çünkü kocası onu istediği zaman dışarı atabilmekte bu yüzden de evinde güvensiz olmaktadır. Ayrıca kocası, sadece "boş ol" ifadesini ard arda 3 defa söyleyerek onu boşayabilmektedir. Kadınlar okuma ve yazma bilmiyor ve genellikle kadınların kendi isteklerinin olmasına karşın kadınların para kazanmak maksadıyla evin haricinde başka bir yere çıkıp çalışmasına izin verilmemektedir. Kadınlar doğdukları yerde aileleri ile yaşarken dahi bu gibi sebeplerden dolayı (iş gibi) dışarı çıkma durumları yoktur. Kadının ailesi henüz çocukken bile onun yediği içtiğini boşa görenek kadını biran önce dışarıya atmak, evlendirmek gibi yöntemlerle beslemekten kurtulma yollarına bakmaktadır” (Yunus ve Jolis, 2007:88). Bu kadar açık bir şekilde kadının toplumdaki konumu ortadayken yoksulluk ve kadın kavramlarının bir araya gelmesi ve kendilerini kadın yoksulluğu olarak yeni bir kavram olarak ortaya çıkarmaları kaçınılmaz bir durum olmaktadır. Toplumlarda kadının konumuna ve verilen değere bakıldığında yoksul kesimde kadının durumunu açıklayan diğer çalışmalara bakarak da yoksulluk durumu içinde olanların payının büyük bir bölümünü kadınların oluşturması gayet normal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya genelinde büyük bir önem teşkil eden yoksulluk olgusu içinde kadın yoksulluğunu açıklamaya çalışmak için genel yoksulluk tanımında olan belirleyici özelliklerden yola çıkarak sorunu açıklamak gerekir. İş piyasasında geçmişten günümüze kadının erkeklere göre ikincil bir konumda olduğunu gösteren çok fazla veri bulunmaktadır. Kadının işgücü piyasasına katılım seviyesinin düşük olması, işgücüne katılım sağlandığı durumda erkeklere nazaran çok daha düşük ücret düzeyinde bulunan işlerde istihdam edilme. İstihdam yöntemi olarak tamamen kayıtsız bir şekilde sektörde bulunma. Bizzat işi yapan olarak değil de aracı tarzı fason şeklinde çalışma tarzı. Ücretsiz bir şekilde aile işçisi tarzında çalıştırılıp emeğin sömürülmesi tarzında olma, çalıştığı yerde elde edilen gelir üzerinde herhangi bir söz sahibi hakkında olamama, özellikle kırsal alanlarda bu durumla karşılaşmakta, gelir elde etmekten yoksunluk vb. gibi göstergeler bu farklılıkları belirlemektedir (Şener, 2009:2). Kadın yoksulluğu kavramı farklı açılardan ele alınıp incelenip çok farklı şekilde açıklanmıştır. Bu açıklamalardan en dikkat çekenler ise, Kümbetoğlu'nun (2002: 130) “Kadınların yoksulluğu, toplumsal olarak onay verilmiş eşitsiz cinsiyet rolleri örüntüsünün bir sonucudur.” şeklindeki açıklamasıdır. Bu arada Kargı'nın (2011:33) da üzerinde durduğu gibi, “Kadınların kaynaklara ve gelire erkeklerle eşit biçimde erişememeleri, mülkiyet ve gelir kontrolünde eşit düzeyde söz sahibi olamamaları, emeklerinin değersiz kılınması.” ile yine yoksulluğun kadınlarla ilişkisinin doğrudan doğruya olduğu gözler önüne koymaktadır. Kadın yoksulluğunu açıklarken kaynakların kullanılma noktasında kadınların cinsiyetinden kaynaklı sahip olduğu toplumsal rollerinin icabı aç kalma ve yoksul konumda olma erkeklere kıyasla kadınları daha çok ilgilendirmektedir. Özellikle anne konumunda olan kadın için yoksulluk ve en önemlisi temel ihtiyaç olan yeme içme ihtiyacını karşılayamayan aç kalan annede, hanenin diğer kişilerine kıyasla daha yıkıcı etki yapmaktadır. Aç kalan bir annenin çocuğunu emzirememe durumu, kadının büyük bir travma yaşamasına neden olmaktadır. Kadın bu durumda hem aç hem de sorumluluğunda olan çocuğunu doyuramama durumuyla karşı karşıya kaldığından büyük bir psikolojik çöküntü yaşamaktadır. Ancak buna rağmen toplumların hepsinde aile içinde biri aç kalacaksa bu fedakarlık yine hep annede olmakta bu da yazılı olmayan bir kural gibi tüm benliği ile toplumların kültürü olmuştur (Yunus'dan aktaran Topçuoğlu, Aksan ve Alptekin, 2014:145). Kadın yoksulluğunu açıklamak için yapılan araştırmalarda yoksulluğun kadınlaşması kavramı ekseninde önemli tespitler olmasına rağmen, Açıkgöz (2010:49)'ün aktarımından da anlaşılacağı üzere Kim ve Choi'ye göre, yoksulluğun kadınlaşması kapsamına hangi kadınların dahil olduğu henüz netleşmiş değildir. Kim ve Choi, sadece evin reisi ve bekar olan kadınların değil, bunlarla beraber yoksul ailelerdeki evli kadınların da bu kapsamın içine dahil olabileceğini belirtmektedir. Bu da hanelerde bulunan hem evli hem de bekar kadınların yoksulluğun kadınlaşması incelemelerinde önemli bir konuyu oluşturmalarıdır. Yine Kim ve Choi'ye göre, yoksulluğun kadınlaşması kavramı ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konu ise, bu yoksulluğun kadınlaşması olgusunun stabil bir durum olmadığı, sürekli artarak devam eden dinamik bir seyir halinde olduğu konusunda hafızalarda yer alması ve bu sürece göre değerlendirilmesi gerektiğidir (Kim ve Choi'den aktaran Açıkgöz 2010:49). Kadın yoksulluğu toplumda kadının yerinin neresi olduğu ile de ilgilidir. Donkor'un yaptığı açıklamaya göre kadın yoksulluğu; toplumda kadını ikinci sınıf vatandaş konumuna şokmuş, kadını geri plana iten yani kadına hak ettiği değeri eşitliği vermeyen toplumsal yapı ve politik yapının bir sonucu olarak önümüze çıkmaktadır. Bu açıklama etrafında kadının

yoksullaşmasına sebep olan etkenin toplum olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oluşumun temel sebebinin dini unsurlar olduğu söylenmekteyse de bu konunun iyi bir şekilde analiz edilmesi sonucu kadını geri plana atıp ikinci sınıf vatandaş konumuna sokan etmenlerin dini unsurlarla pek alakası olmadığı, asıl etmenlerin toplumun geleneksel yapısından kaynaklandığı ortaya konulmaktadır (Donkor, 2006: 1).

Bu açıklamaların hepsinden kadın yoksulluğu ile ilgili şu çıkarımları yapmamız mümkün olmaktadır: Dünyada yoksulluğu en çok yaşayan kadınlar olmakta, yoksul insanlar içinde yoksulluğu erkeklere karşın daha şiddetli ve korumasızca yaşayan yine kadınlar olmaktadır. Emeginin karşılığını hiçbir yerde alamayan kadınlar cinsiyet eşitsizliğini her anlamda yaşayıp maddi ve manevi tüm yoksullukları daha etkili bir şekilde yaşamaktadırlar. Kadınların tüm dünya genelinde adaletsiz bir şekilde yoksulluğa maruz kalmaları insanoğlunun var oluşundan buyana kadınların ikinci sınıf bulunduğu konumda hep geri planda atılmasından kaynaklı olmasıdır. Yapılan tüm çalışmalar ve istatistikler gösteriyor ki kadınlar her alanda erkeklere karşı yenik durumda geride kalmaktadır bu da toplumsal bir adaletsizliktir.

2.1. Mikro Finansman Kavramı

Mikro finansman; gelişme aşamasındaki ülkelerde, kırsal bölgelerde ya da kentlerde balıkçılık, çiftçilik veya hayvan otlatma gibi işlerle uğraşan, ürünlerini az ya da mikro ölçekte elde eden, dönüştüren, satan, tamirini sağlayan, hizmet üreten, komisyon ya da ücrete karşılık olarak faaliyetlerini sürdüren, araçları, makineleri, küçük arsaları, çiftlik hayvanlarını ya da aletlerini diğer kişi ya da işletmelere kiralayarak kazanç elde eden bireylere ya da lokal kapsamda bunların haricindeki diğer birey ya da gruplara, temel olarak mevduat ya da kredi şeklinde sunulan küçük ölçekli (mikro) mali hizmetleri içine alır (Robinson, 2001). Buna göre mikro finansman, imkanları belirli düzeydeki insanlara finansal hizmet sağlayan finans kuruluşlarına ulaşamayan ya da sadece oldukça elverişsiz şartlarda borçlanabilecek olan yoksul olarak nitelendirilebilecek olan kişilere, sigorta, tasarruf ve kredi gibi ana finans hizmetleri imkanının sunulmasına olanak sağlayan bir finans modelidir (Todaro ve Stephen, 2006: 752). Zira yoksul olarak hayatlarını devam ettiren kişilerde diğer insanlar gibi, malvarlığı sahibi olabilmek, işlerini devam ettirmek, oluşan risklere karşı kendilerini garanti altına tutabilmek ve tüketimlerini dengelemek için farklı finansal araçlara ihtiyaçları vardır (Altay, 2007: 61). Bundan dolayı, yoksul durumdaki kişilerin kredileri, mevduatları ve başka hizmetleri de kapsayan çok sayıdaki finansal hizmetten faydalanması gerekmektedir (Littlefield ve Rosenberg, 2004: 38). Buna göre, mikro finansman bünyesinde fakirlere sağlanan finansal hizmetler konusu; sigortayı, tüketici kredilerini, işletme sermayesi kredilerini, emekliliği, tasarrufları ve para transfer işlemlerini içine almaktadır (Altay, 2007: 61). Sağlanan bu hizmetlerin mikro şeklinde isimlendirilmesinin sebebi, yapılan işlemlerin tutarlarının çok küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE KADIN YOKSULLUĞU VE KADIN YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Kadın yoksulluğu tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir konu olmaktadır. Yoksulluğun içinde kadın yoksulluğuna sebep olan faktörlerin en başında toplumun kültürel yapısından kaynaklı olarak kadına bakış açısı faktörüdür. Ülkemizde ataerkil aile yapısından dolayı kadın, erkeğe göre daha fazla evde vakit geçirmektedir. Kadının evde kalması; ev işleri, çocuk büyütme, yaşlı bakımı gibi nedenlerden dolayı olmakta bunun sonucu olarak da kadının eğitim hizmetlerine erişimini kısıtlı hale getirmekte, meslek becerisi, bilgi birikimi gibi konulardan eksik kalması sonucunda da istihdama katılımlarını da düşürmektedir (Güzel, 2011: 87). Yoksullukla mücadele dünya da olduğu gibi Türkiye'de de hızla artarak devam etmekle birlikte ülkemizde ve dünyada azalan bir yoksulluğa rağmen ülkemizin önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu anlamda Türkiye'de yoksulluk boyutları farklı kriterlere göre değerlendirildiğinde sonuç olarak karşımıza çok boyutlu bir yoksulluk profili çıkmakta, hane halkının büyüklüğü, hane halklarının istihdam durumu, eğitim düzeyi, cinsiyeti bağlamında farklılıklar oluşmaktadır. En önemlisi de Türkiye'de yoksulluk bölgesel eşitsizlikte kendini daha fazla göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine baktığımızda kadın erkek eşitsizliği olarak yoksulluk farkı önümüze çıkmakta yine bölgesel bazda da yoksulluk boyutları ve oranları değişmektedir. Türkiye'de yoksulluk üzerine yapılan araştırmalar genellikle, yoksulluğun boyutunu ve yoksul kesimin profilini incelemiş, kadınların yoksulluğu ve bu kadınların yoksulluğu yaşayış durumları üzerinde daha az durulmuş, ayrı bir şekilde kadın yoksulluğu işlenmemiştir. Türkiye'de çalışma yapılırken hane olarak dikkate alınıp bu şekilde analizler yapıldığından kadın yoksulluğu ayrı olarak incelenmemekte, zaten kadın ailenin bir parçası olarak görülüp hane incelenmekte ama kadınların

yoksulluk içinde ki payı reisi kadın olan evlerde reisi erkek olan evlere göre daha şiddetli olduğu görülmektedir. Türkiye’de yoksullukla doğrudan ve dolaylı bir şekilde mücadele eden farklı kuruluş ve örgütlenmeler bulunmaktadır (Şenses ve Önder, 2006). Bir diğer önemli program ise Dünya Bankası’nın Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) kapsamında yoksullukla mücadele amacıyla oluşturulup uygulanan Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT) oluşturmaktadır. Türkiye’de yoksullukla mücadele etmek ayrıca kadın yoksulluğu ile mücadele etmek amacıyla kurulmuş ve örgütlenmiş yapıları şu şekilde sıralayabiliriz.

3.1. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulan müdürlük; kadınların sosyal yaşamın her alanında güçlendirilmesine yönelik politikalar geliştirilmesinden ve uygulanmasından sorumludur (URL 2).

3.2. Güneydoğu Anadolu Projesi-Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (GAP-ÇATOM)

Çok amaçlı toplum merkezleri; kırsal alanlardan göç ederek kentin yoksul mahallelerine yerleşmiş veya köylerde kurulan topluluk merkezli sosyal kuruluşlardır (Ecevit, 2007). Bu merkezlerin hedefinde 14 yaş ve daha büyük olan kadın kitlesi bulunmakta olup; bu kadınların sorunlarına karşı onları bilinçlendirmek, sorunlara karşı duyarlılıklarını artırmaya ve bunlara karşı nasıl bir çözüm yöntemleri geliştirilmesi gerektiği konusunda kadınlara yardım etmeyi hedeflemektedir.

3.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM)

SYDGM’nin hedefleri yoksullukla mücadele kapsamında kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak, temel ihtiyaçlara erişim noktasında en yoksul olan bireylere ulaşarak bunların temel ihtiyaçlarını karşılamak, kadın yoksulluğu konusunda ayrıca sosyal yardımlarla ve sivil toplum kuruluşları ile eşgüdüm içinde çalışarak projeleri desteklemektedir.

3.4. Kadın Emegini Destekleme Vakfı (KEDV)

1986 yılında kurulan vakıf “Dar gelirli kadınların yaşam kalitelerini ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine destek olmak ve yerel kalkınmada liderliklerini güçlendirmek.” maksadıyla yola çıkmıştır (URL 3). Kadınların yatkın (becerikli) oldukları alanlarda destekleyerek kadın yoksulluğunu azaltmayı hedef olarak seçmişlerdir.

3.5. Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)

1999 Marmara depreminden sonra depremden etkilenen kadınlara yönelik onların yaralarını sarmak için toplanan kadınlar tarafından kurulmuştur. Gölcük ve Düzce’de kurdukları kadın çadırları ile dayanışmanın ilk adımlarını atmışlardır. Bu topluluğun amacı, deprem sonrası kendisini kadınlar üzerinde daha fazla gösteren yoksulluğa karşı küçük kurslarla destekleyip kadınlar arasında dayanışmayı güçlendirmektir (URL 4).

3.6. Kadın Merkezi (KAMER)

1997 yılında kurulan topluluk Diyarbakır ve yakın çevresine hizmet vermek üzere kurulmuş olup hedefleri olarak o bölgede yaşayan kadınları şiddetten korumak ve bilinçlendirmek, hukuki açıdan, ekonomik, siyasal ve toplumsal yönden kadınların güçlenmesini sağlamak maksadıyla kurulmuştur (URL 5).

3.7. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF)

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik (SYDT) Fonu; muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile her hangi bir şekilde Türkiye’ye kabul edilmiş veya kendisi gelmiş olan bireylere yardım etmek, sosyal adaleti sağlamak maksadıyla gerekli olan tedbirleri almak, adaletsiz olan gelir eşitsizliğinin giderilmesi için gerekli tüm tedbirleri alarak sosyal düzeni sağlamak maksadıyla, sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı artırıp bireyler arasında yaymak hedefiyle 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile 1986 yılında kurulmuştur (URL 2).

3.8. Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP)

Grameen Mikro Kredi Programı uygulamalarına Türkiye’de pilot bölge olarak seçilen Diyarbakır’da ilk çalışmalarına başlamıştır. 11 Haziran 2003 tarihinde Prof. Dr. Muhammed Yunus Grameen Trust adına ve Prof. Dr. Aziz Akgül Türkiye İsrافی Önleme Vakfı adına, Grameen Mikro Kredi Programı'nın Türkiye’de uygulanmaya başlanması için bir protokole imza atmışlardır. Grameen Trust'ın sundu katkılarla TİSVA organizatörlüğünde 9-10 Haziran 2003 tarihlerinde İstanbul’da "Yoksulluğun Mikro Kredi Vasıtasıyla Azaltılması Uluslararası Konferansı" düzenlenmiştir. Dönemin başbakanı, şuan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından konferansın açılışı yapılmıştır. TGMP’nin koordinasyonu kapsamında mikro krediler ilk olarak 18 Temmuz 2003 tarihinde Sn. Recep Tayyip Erdoğan’nın öncülüğünde altı üyeye tahsil edilmiştir. TGMP herhangi bir kâr beklentisi olmaksızın yoksul olan kadınlara finansal hizmetler sağlamaktadır. Günümüzde 170 binin kişinin üzerindeki girişimciye 809.500.106 lira kredi imkanı sağlamıştır (URL 6).

4. AMPİRİK ANALİZ VE BULGULAR

Bu araştırmanın en temel amacı, Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP) mikro kredilerinin kadın yoksulluğu üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bundan hareketle TGMP Bursa Merkez Şubesinin mikro kredi programından kredi kullanan kadınların bu kredi programından sonra hayatlarında ekonomik ve sosyal yönden ne gibi değişiklikler olduğunu tespit etmek ve bu tespitlerle kadın yoksulluğunda mikro kredinin rolünü belirlemektir.

Araştırmanın kapsamı TGMP Bursa Merkez Şubesinden 12 Ocak 2019 tarihi itibariyle mikro kredi kullanan ve hala aktif üyeliği devam eden 324 üye kadınlarla sınırlı tutulmuştur. Bu üye kadınlara yönelik hazırladığımız “Bursa İlinde Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Mikro Finansmanın Etkinliğine Yönelik Araştırma Anketi” üzerinden bir saha çalışması şeklinde yapılmıştır. Bu şubeden mikro kredi kullanan 324 üye kadın arasından TGMP çalışanları vasıtasıyla ulaşabildiğimiz ve anketi cevaplama konusunda istekli olan 86 kadına anket uygulanmıştır. Araştırma yapılırken Bursa ilinin seçilmesinin nedeni ise, araştırmanın yürütüldüğü kişilere kolayca ulaşılabileceği düşünülmüştür. Araştırmanın tartmak istediği konu şu şekilde açıklanabilir. TGMP’den mikro kredi kullanan kadınların, mikro kredi kullandıktan sonra hayatlarında ekonomik, sosyal, psikolojik ve toplumsal yönde olumlu ne gibi değişikliklerin yaşandığı yönündedir. Araştırma bu etki alanları ile sınırlıdır.

4.1. Anakütleden Örneklem Seçimi ve Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın örneklem hacmi aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır (Weiers, 2008:300):

$$n = \frac{q * p * \left(\frac{Za}{d}\right)^2}{1 + \frac{1}{N} * [q * p * \left(\frac{Za}{d}\right)^2 - 1]} + p$$

p: Anaküttele gözlenen X’in oranı

q: (1-p) değeri

N: Anakütle hacmi

n: Örneklem hacmi

Za: $\alpha=0.05$ için 1.96

d: kabul edilebilir hata oranı

Yukarıdaki formülde, p ve q değerleri genel olarak bilinmemektedir. Bu nedenle ana kütleli en iyi temsil edecek örneklem seçimi için başarı oranı (ana kütlede gözlenen X olayının oranı) $p=0,5$ olarak kabul edilir. Ana kütle Bursa ilinde mikro kredi kullanan TGMP üyesi 324 kadından oluşmaktadır. %90 güven seviyesinde, %7,61 kabul edilebilir hata oranı ile formüle göre 86 adet denek (Bursa ilinde mikro kredi kullanan TGMP üyesi kadın) ile anket yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Örneklemi oluşturan 86 kadın basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş ve bu kadınlarla yüz yüze görüşme yöntemi ile anket yapılmıştır. Anketler Ocak– 2019’da yapılmıştır. Anket formu çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanmış olup, 39 sorudan oluşmaktadır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mikro kredi kullanan kadınların sosyo-demografik özellikleri ile ilgili soruları içermekte, ikinci bölümde mikro kredi kullanan kadınların ekonomik durumları ile ilgili sorular olup, son bölümde ise mikro kredi

hakkında düşünceleri ve kadınların kredi kullandıktan sonra hayatlarında ne gibi değişikliklerinin olduğunu ölçmek amaçlı çoktan seçmeli sorular bulunmaktadır. Anketlerle elde edilen veriler SPSS (Statistical 82 Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilerek değerlendirilmiştir.

4.2. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Ölçek boyutlarının aldığı puanlar 1 ile 5 arasında değerlendirilmektedir. Dağılım aralığının hesaplanması amacıyla, Dağılım aralığı=En büyük değer - En küçük değer/ Derece sayısı formülü kullanılmıştır. Bu aralık 4 puanlık genişliğe sahiptir. Bu genişlik beş eşit genişliğe bölünerek 1.00- 1.79 arası “çok düşük”, 1.80- 2.59 arası “düşük”, 2.60- 3.39 “arası orta”, 3.40-4.19 arası yüksek, 4.20-5.00 arası çok yüksek olarak sınır değerleri belirlenmiş ve bulgular yorumlanmıştır (Sümbüloğlu,1993:9). İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Gruplu değişkenler arasındaki ilişki ki-kare analizi ile test edilmiştir.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 1: Sosyo Demografik Özellikler

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Yaş		
30 Ve Altı	26	30,2
31-40	27	31,4
41 Ve Üzeri	33	38,4
Medeni Durum		
Bekar	17	19,8
Evli	52	60,5
Dul Boşanmış	17	19,8
Çocuk Sayısı		
1	20	23,3
2	10	11,6
3	39	45,3
4 ve Üzeri	17	19,8
Eğitim Durumu		
İlkokul Altı	10	11,6
İlkokul	39	45,3
Lise	27	31,4
Önlisans ve Üzeri	10	11,6
Yaşanılan Yer		
İlçe	26	30,2
İl Merkezi	60	69,8
Evde Kaç Kişi Yaşandığı		
1-3	31	36,0
4-6	55	64,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi kadınlar yaşa göre; 26’sı (%30,2) 30 ve altı, 27’si (%31,4) 31-40, 33’ü (%38,4) 41 ve üzeri olarak dağılmaktadır. Bu da gösteriyor ki en çok kredi kullanan kadınlar 41 ve üzeri grupta olmaktadır. Kadınlar medeni duruma göre; 17’si (%19,8) bekar, 52’si (%60,5) evli, 17’si (%19,8) dul boşanmış olarak dağılmaktadır. Ankete katılan kadınlardan yarısından fazlası evli kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 2: Hanenin Ekonomik Durumu

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Bütçeye Katkı Sağlayan Başka Kişi Varlığı		
Yok	12	14,0
1 Kişi	54	62,8
2 Kişi	20	23,3
Sosyal Güvence		
Yok	19	22,1
Var	67	77,9
Evin Mülkiyet Durumu		
Kendi Malımız	36	41,9
Kira	50	58,1
Yaşanan Evin Türü		
Apartman	55	64,0
Müstakil	31	36,0
Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri (TL)		
1750 ve Altı	48	55,8
1751-2250	16	18,6
2251 ve Üzeri	22	25,6
Mikro Kredi Sonrası Aile Toplam Geliri (TL)		
2250 ve Altı	30	34,9
2251-2750	25	29,1
2751 ve Üzeri	31	36,0

Tablo 3. Mikro Kredi Kullanım Özellikleri

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Mikro Krediden Haberdar Olma Şekli		
Komşudan	47	54,7
Akrabadan	24	27,9
Basından	6	7,0
Mikrokredi Şubesi	9	10,5
Kredi Kullanmadan Önce İş Durumu		
Çalışmıyordum	20	23,3
Aynı İş Yapıyordum	57	66,3
Başka Bir Yerde Çalışıyordum	9	10,5
Ne Kadar Süredir Kredi Kullanıldığı		
0-24 Ay	24	27,9
24 Ay Üzeri	62	72,1
Şu An Kullanılan Kredi Miktarı (TL)		
5000 ve Altı	22	25,6
5001-7500	18	20,9
7501-10000	17	19,8
10001 + Üzeri	29	33,7
Mikro Kredi Alış Amacı		
Kendi İşimi Kurmak	19	22,1
Var Olan İşimi Geliştirmek	50	58,1
Sosyalleşmek	2	2,3
Boş Zamanımı Değerlendirmek	9	10,5
Yeni Bir İş Sahasına Atılmak	6	7,0

Tablo 3. Mikro Kredi Kullanım Özellikleri (Devamı)

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Hangi İş Kolunda Kredi Kullanıldığı		
El İşi	29	33,7
Hayvancılık	1	1,2
Tarım	5	5,8
Ticaret	31	36,0
Seyyar Satıcılık	5	5,8
Diğer	15	17,4
Mikro Kredili İşten Başka Çalışan Varlığı		
Yok	69	80,2
Var	17	19,8
Geri Ödeme Sıkıntı Yaşama Durumu		
Evet	6	7,0
Hayır	52	60,5
Kısmen	28	32,6
Yaşamı Sürdürebilmek İçin Evin Gelir Düzeyi (TL)		
1501-2500	4	4,7
2501-3500	16	18,6
3500 + Üzeri	66	76,7
Yapılan İşin Gelirinin Değerlendirilmesi		
İşime Tekrar Yatırım Yapıyorum	35	40,7
Ev Giderlerine Harcıyorum	37	43,0
Biriktiriyorum	1	1,2
Daha Önceden Kullandığım Borçlarımı Ödüyorum	5	5,8
Diğer Eğlence, Gezi, Eğitim vb.	8	9,3
Mikro Kredi Uygulamasından Memnuniyet		
Evet	77	89,5
Hayır	1	1,2
Kararsızım	8	9,3
Mikro Krediyi Çevreye Tavsiye Etme Durumu		
Evet	79	91,9
Hayır	2	2,3
Kararsızım	5	5,8
Mikro Kredi Kapsamını Yeterli Görme Durumu		
Evet	40	46,5
Hayır	34	39,5
Kararsızım	12	14,0
Kredi Tutarının Az Olması		
Evet	55	64,0
Hayır	31	36,0
Mikro Kredinin ve Şube Çalışanlarının Eksik Yönleri		
Kredi Geri Ödeme Süresinin Kısa Olması	38	44,2
Eğitim Danışmanlık Hizmetinin Eksik Olması	4	4,7
Bireysel Kredi Verilmemesi	28	32,6
Çalışanların Daha Fazla Yol Gösterici Samimi Olmaması	2	2,3
Diğer	22	25,6

Tablo 3. Mikro Kredi Kullanım Özellikleri (Devamı)

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Mikro Krediyi Tekrar Kullanma İsteği		
Evet	72	83,7
Hayır	2	2,3
Kararsızım	12	14,0
Mikro Krediyi Kullanılmasa Durumun Tanımı		
İş Arıyordum	4	4,7
Geçim Sıkıntısı Çekirdim	44	51,2
Zamanımı Boş Geçirirdim	17	19,8
Pek Bir Şey Değişmezdi	21	24,4

Kadınlar; mikro krediden haberdar olma şekline göre, 47'si (%54,7) komşudan, 24'ü (%27,9) akrabadan, 6'sı (%7,0) basından, 9'u (%10,5) mikro kredi şubesinden olarak dağılmaktadır. Kadınlar; kredi kullanmadan önce iş durumuna göre, 20'si (%23,3) çalışmıyor, 57'si (%66,3) aynı işi yapıyor, 9'u (%10,5) başka bir yerde çalışıyor olarak dağılmaktadır. Kadınlar; ne kadar süredir kredi kullanıldığına göre, 24'ü (%27,9) 0-24 ay, 62'si (%72,1) 24 ay üzeri olarak dağılmaktadır. Kadınlar; şu an kullanılan kredi miktarına göre, 22'si (%25,6) 5000 TL ve altı, 18'i (%20,9) 5001-7500 TL, 17'si (%19,8) 7501-10000 TL, 29'u (%33,7) 10001+ üzeri TL olarak dağılmaktadır. Kadınlar; mikro kredi alışı amacına göre, 19'u (%22,1) kendi işimi kurmak, 50'si (%58,1) var olan işimi geliştirmek, 2'si (%2,3) sosyalleşmek, 9'u (%10,5) boş zamanımı değerlendirmek, 6'sı (%7,0) yeni bir iş sahasına atılmak olarak dağılmaktadır. Diğer oransal dağılımlar ise Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Kadınların Mikro Kredi Kullanmanın Katkıları İle İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ort	Ss
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%		
Ailenizin Yaşam Standartları Değişti Mi?	8	9,3	19	22,1	41	47,7	14	16,3	4	4,7	2,850	0,964
Çevrenizle Olan İlişkileriniz Arttı Mı?	12	14,0	29	33,7	21	24,4	19	22,1	5	5,8	2,720	1,134
Toplumda Saygınlığınız Arttı Mı?	23	26,7	24	27,9	17	19,8	14	16,3	8	9,3	2,530	1,299
Ailenizin Eğitim Hizmetine Erişimi Arttı Mı?	17	19,8	30	34,9	23	26,7	12	14,0	4	4,7	2,490	1,103
Ailenizin Sağlık Hizmetlerine Erişimi Arttı Mı?	19	22,1	33	38,4	21	24,4	12	14,0	1	1,2	2,340	1,013
Ailenizin Kültürel Faaliyetlere Erişimi Arttı Mı?	20	23,3	30	34,9	26	30,2	7	8,1	3	3,5	2,340	1,036
Ailenizin Bilgiye Erişimi (TV, İnternet, Telefon) Arttı Mı?	16	18,6	25	29,1	25	29,1	15	17,4	5	5,8	2,630	1,148
Kendinize Olan Özgüveniniz Arttı Mı?	6	7,0	12	14,0	26	30,2	28	32,6	14	16,3	3,370	1,128
İşinize Büyütmeye Katkı Sağladı Mı?	3	3,5	11	12,8	32	37,2	28	32,6	12	14,0	3,410	0,999
Yeni İş Kurmanızı Sağladı Mı?	18	20,9	19	22,1	20	23,3	16	18,6	13	15,1	2,850	1,359
Eşinizin Size Olan Desteği Arttı Mı?	28	32,6	19	22,1	21	24,4	12	14,0	6	7,0	2,410	1,268

Araştırmaya katılan kadınların mikro kredi kullanmanın katkıları ile ilgili ifadelerine verdiği cevaplar incelendiğinde; “Ailenizin Yaşam Standartları Değişti Mi?” ifadesine kadınların %9,3'ü (n=8) kesinlikle katılmıyorum, %22,1'i (n=19) katılmıyorum, %47,7'si (n=41) kararsızım, %16,3'ü (n=14) katılıyorum, %4,7'si (n=4) kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Kadınların “Ailenizin yaşam standartları değişti

mi?” ifadesine orta ($\bar{x}=2,850$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır. Diğer sorular ve cevaplarının oransal dağılımı Tablo 4’te yer almaktadır.

6. SONUÇ

Yoksulluk, en genel anlamı ile “yokluk” halinin, ihtiyaçları karşılayacak temel maddi imkânlardan “yoksun” olmayı ifade etmektedir. Yoksullukla mücadele yoksulluk kavramında olduğu gibi çok eski bir tarihe sahiptir. Bundan dolayı yoksullukla mücadele konusunda insanlık tarihi boyunca çok sayıda çalışmalar yapılmıştır.

Yoksulluk süreci kadın ve erkekleri farklı şekillerde etkilemektedir. Bu bağlamda yoksulluk bütün insanlık için bir sorun olmakla birlikte özellikle kadınlar tarafından daha fazla hissedilen bir olgudur. Bu nedenle yoksulluğun en önemli boyutlarından biri şüphesiz ki kadınların yaşamış olduğu yoksulluktur. Böylece son yıllarda yeni bir terim olan yoksulluğun kadınlaşması kavramı ortaya çıkmıştır. Literatür incelemeleri sonucunda toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri kadın yoksulluğunu arttırmıştır. Kadının hane içindeki konumu, eğitimde eşitsizlikler ve adil olmayan kaynak dağılımı ise kadın yoksulluğunun nedenleridir. Bu nedenleri anlamak ve bilmek kadının yoksulluğu ile mücadelede son derece önemlidir.

Kadın yoksulluğu ile mücadelede kamu kurumlarının ve STK’ların birden çok uygulamaları bulunmakla birlikte bunlardan en önemlisi 2006 yılında Nobel Ödülü’ne layık görülen Prof. Muhammed Yunus tarafından literatüre kazandırılan ve geliştirilen Grameen Mikrofinans Programı adı altında oluşturulan mikro kredi uygulamasıdır. Mikro kredi, yoksul kadınlara iş kurlmaları veya geliştirmeleri amacıyla herhangi bir kefil, sözleşme ve teminat almadan, yoksulluğu azaltmak amaçlı verdikleri bir kredidir. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ve Bangladeş’teki Grameen Bank’ın birlikteliği ile 2003 yılında Diyarbakır’ın Elibol köyünde mikro kredi ilk kez uygulanmıştır.

Mikro kredi, Bursa’da ilk olarak 2008 yılında uygulanmıştır. Krediler, Bursa’da ilk olarak girişimci kadınlar tarafından uzun yıllar yaptıkları el emeği ürünlerin sermayesini ve pazarlamasını sağlamak için kullanılmıştır. Mikro kredi uygulaması Bursa ilinde dağıtılmaya başlandığı yıldan itibaren hizmetine aralıksız devam etmiş olup, TGMP Bursa Merkez Şubesi olarak 2019 yılı içinde aktif üyesi olan 324 kadına kredi vermeye devam etmektedir. Bursa merkezinde kadın yoksulluğunda mikro kredinin etkin bir rol oynayıp oynamadığını anlamak için kredi kullanan kadınlar ile yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Müdürlük tarafından verilen kredilerin, kadın yoksulluğu üzerindeki etkisine yönelik 86 kadınla yapılan yüz yüze anket uygulamasının analiz edilip değerlendirilmesi sonucunda aşağıda ifade edeceğimiz sonuçlara ulaşılmıştır.

- ✓ Bursa ilinde mikro kredi kullanan kadınların çoğunluğu, 41 ve üzeri yaşa sahiptir. Bu da kredi kullanan kadınların yaşlarının yüksek olduğu sonucunu vermektedir.
- ✓ Ankete katılan mikro kredi üyesi kadınların yarısından fazlası evli kadınlardan oluşmaktadır. Bu oranın fazla olmasını sorumluluk sahipliği ile ilişkilendirebiliriz.
- ✓ Ankete katılan kadınların çocuk sayısına bakıldığında çoğunluğu 3 çocuğa sahiptir. Buradan, çocuk sayısının artması kredi almayı gerektiriyor sonucunu çıkartabiliriz.
- ✓ Anketi cevaplayan kadınların çoğunluğunun eğitim seviyesi ilkökul düzeyindedir. Bu da mikro kredi kullanan kadınların eğitim seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir.
- ✓ Ankete katılan kadınların büyük çoğunluğu il merkezinde yaşamaktadır.
- ✓ Mikro kredi kullanan kadınların çoğu hanede kendisi ile beraber en az 4-6 kişi olduğunu bildirmişlerdir. Buradan kredi kullanan hanelerde yaşayan insan sayısının yüksek olduğu sonucuna varabiliriz.
- ✓ Mikro kredi kullanan kadınların hanede kendisinden başka bütçeye katkı sağlayanlar konusunda en çok bir kişi daha olduğunu belirtmişlerdir. Bu da hanede gelir getiren kişi sayısının az olması kredi alma oranını arttırmaktadır sonucunu ortaya koymaktadır.
- ✓ Sosyal güvence sorusunu kadınların %77,9’u var olarak bildirmiştir. Bu da kredi kullanan kadınların çoğunluğunun sigortalı olduğu anlamına gelmektedir.

- ✓ Evin mülkiyeti sorusunun cevabını, kredi kullanan kadınların yarısından fazlası kira olarak bildirmiştir. Bu da kredi kullanan çoğu kadının mülk sahibi olmadığını göstermektedir.
- ✓ Yaşanılan evin türü konusundaki soruya kadınların yaklaşık üçte ikisi apartman dairesi olarak cevap vermiştir. Burada kirada oturma oranına paralel olarak kadınların müstakil evlere kıyasla apartmanda oturdukları sonucunu vermektedir.
- ✓ Kadınların mikro kredi öncesi aylık geliri konusunda çoğunluğu 1750 TL ve altı derken mikro kredi kullandıktan sonra aylık gelirlerine 2251 TL ve üzeri olarak belirmişlerdir. Bu da gösteriyor ki mikro kredi kullanıldıktan sonra gelir düzeylerinde belirgin bir artış olmuştur.
- ✓ Kadınlara yönetilen mikro krediyi nereden duydu sorusuna yarından fazlası komşudan cevabını vermiştir.
- ✓ Kadınların mikro kredi kullanmadan önce iş durumlarına verdiği cevapta çoğunluğunun aynı işi yaptığı sonucuna varılmıştır.
- ✓ Kadınların ne kadar süredir mikro kredi kullandıklarına verdikleri cevapta %72,1 ile 24 ay üzeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da gösteriyor ki kadınların çoğunluğu uzun süredir mikro krediden yararlanmaktadır.
- ✓ Kredi miktarına göre kadınların çoğunun 10.000 TL ve üzeri cevabını vermişlerdir. Bu da bir önceki cevap olan iki yılı üzerinde kredi kullanan kadınların olduğu sonucunu doğrulamaktadır.
- ✓ Kadınların mikro krediyi alış amacının ne olduğu ile ilgili soruya en çok, var olan işimi geliştirmek olarak cevap vermişlerdir. Bu da kredinin verilmiş amacına uygunluk göstermektedir.
- ✓ Kadınların hangi iş kolunda krediyi kullandıklarına yönelik verdikleri cevapta çoğunluğun el işi ve ticaret amaçlı olduğu saptanmıştır.
- ✓ Kadınlar; kendilerinden başka yanlarında çalışan var mı? sorusuna %80,2 ile yok yanıtını vermişlerdir. Buradan da kadınların krediyi küçük çaplı bir işte kendilerinin kullandıkları sonucuna ulaşabiliriz.
- ✓ Kadınlara yönetilen, krediyi ödemede sıkıntı yaşıyor musun? sorusuna yarından fazla hayır yanıtı verilmiştir. Bu da kredi kuruluşunun ödemelerde %100 dönüş raporunu doğrular niteliktedir.
- ✓ Kadınların; sürdürülebilir bir yaşam için ne kadar geliriniz olsa yeterli olur? sorusuna verdiği cevapta %76,7'si 3500 TL ve üzeri olarak belirtmiştir. Bu sonuçla, hanenin kredi kullanmadan ve kullandıktan sonra gelir düzeyiniz? sorusuna verilen cevaplar kıyaslandığında; kredi kullanan kadınların gelirleri artsa bile istenilen düzeyde olmadığı, hala geçim sıkıntısı çektikleri sonucuna varılabilir.
- ✓ Kadınların; elde ettiği geliri nerede kullandığı sorusuna verdiği cevap çoğunlukla işime tekrar yatırım ve ev giderlerine harcama olarak görülmektedir. Sadece bir kişi biriktiriyorum cevabını vermiştir. Bu da kredi verilen kadınların gelir seviyelerinin düşük olduğunu tekrar göstermektedir.
- ✓ Kadınların mikro krediden memnuniyet sorusuna %89,5 ile evet yanıtını vermişlerdir. Bu da kadınların krediden yüksek oranda memnun kaldıklarını göstermektedir.
- ✓ Mikro krediyi çevreye tavsiye eder misiniz? sorusuna %91,9 ile evet yanıtı vermeleri memnuniyetlerini tekrardan doğrulamış olmaktadır.
- ✓ Kadınların çoğunluğu mikro kredinin kapsamının yeterli olduğunu düşünmektedir. Bu da kredinin kadınlar için uygun olduğu sonucunu vermektedir.
- ✓ Birden fazla cevap verme hakkı bulunan mikro kredi ve çalışanlarının eksik yönleri ile alakalı soruya kadınların %64,0 ile kredi tutarının az ve %44,2 ile kredi geri ödeme süresinin kısa olması cevabını vermesi mikro kredi ile ilgili yeni düzenlemeler konusunda çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya çıkartmaktadır.
- ✓ Kadınların krediyi tekrar kullanma konusunda %83,7 ile evet cevabını vermesi krediden memnun musun ve krediyi tavsiye etme konusunda verdikleri cevaplarla uyusmaktadır.
- ✓ Kadınların krediyi kullanmasa kendilerinin ne dururunda olduğuna, en çok geçim sıkıntısı çektim cevabı verilmiştir. Bu da gösteriyor ki mikro kredi, kadınların gelirlerine katkı sağlamaktadır.

✓ Son bölümde kadınlara yönetilen mikro kredinin katkıları ile ilgili ifadelerin cevaplarının analizinde kullanılan aralıklardan çok düşük, düşük, orta, yüksek ve çok yüksek olma durumlarından şu sekide bir sonuçlar çıkmıştır. “Ailenizin yaşam standartları değişti mi?” ifadesine kadınların orta düzeyde katıldıkları; “Çevrenizle olan ilişkileriniz arttı mı?” ifadesine kadınların orta düzeyde katıldıkları; “Toplumda saygınlığınız arttı mı?” ifadesine düşük düzeyde katıldıkları; “Ailenizin eğitim hizmetine erişimi arttı mı?” ifadesine düşük düzeyde katıldıkları; “Ailenizin sağlık hizmetlerine erişimi arttı mı?” ifadesine düşük düzeyde katıldıkları; “Ailenizin kültürel faaliyetlere erişimi arttı mı?” ifadesine düşük düzeyde katıldıkları; “Ailenizin bilgiye erişimi arttı mı?” ifadesine orta düzeyde katıldıkları; “Kendinize olan özgüveniniz arttı mı?” ifadesine orta düzeyde katıldıkları; “İşinizi büyütmeye katkı sağladı mı?” ifadesine yüksek düzeyde katıldıkları; “Yeni iş kurmanızı sağladı mı?” ifadesine orta düzeyde katıldıkları; “Eşinizin size olan desteği arttı mı?” ifadesine düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır. Bu sonuçlara göre mikro kredinin kadınlara; en çok özgüven ve işlerini büyütmeye katkı sağladığını, en az ise saygınlık, eğitim, sağlık hizmetleri ve kültürel faaliyetlere erişimde katkı sağladığı görülmektedir.

Yapılan çalışmada mikro kredinin kadın yoksulluğunu azaltmada etkin bir araç olduğunu, kadınların tekrar kredi kullanma isteği, memnuniyet düzeyleri ve tavsiye etme oranlarından çıkartabiliriz.

Buraya kadar yapılan açıklamalarla beraber anket çalışması esnasında kredi kullanan kadınlara sözlü olarak görüşleri sorulduğunda; en çok şikayet ettikleri konu “Krediyi alabilmeleri için mikro kredi kuruluşunun kendi ürünlerinden (temizlik, gıda, kozmetik, vb.) satın almaları şartı koşmalarının, kredi kullanıcılarının istemediği ve kullanmadığı bir ürünü alarak zarar etmesine neden olması.” olarak ortaya çıkmıştır. Anket yapılması esnasında birçok katılımcı; bu ürünleri almak zorunda kaldığını ve ürünlerin işlerine yaramadığını ve satamayıp ellerinde kaldığını belirtmişlerdir. Ayrıca görevliler de bu ürünleri sattıkları miktar üzerinden prim verildiğini beyan etmişlerdir. Bu gibi olumsuzlukların yaşanmaması için kredi alma koşulu olarak ürünlerden satın alma koşulu getirilmemeli ve satılan ürün miktarı üzerinden görevlilere prim verilmemelidir. Ayrıca görevlilerin denetiminin sık sık yapılması bu gibi olumsuzlukların yaşanmasına engel olabilir. Zaten yoksul kesime hitap edip onlar üzerinden bu gibi bir gelir elde etmenin programın amacına uymadığı görülmektedir.

Görüşme esnasında bir diğer sorun; kredi verildiğinde uygulanan %15 hizmet bedelinin geleneksel bankacılık sistemlerinin uygulamış olduğu faiz oranından fazla olmasından dolayı katılımcıların bu oranı çok bulmaları ve bankadan kredi çekme imkanları olsa daha karlı olacaklarını söylemeleridir. Mikro krediden alınan hizmet bedeli oranının en azından geleneksel bankacılık sisteminin uygulamış olduğu faiz oranına düşürülmesi yoksul durumda olup kredi kullanmak isteyen kadınlar açısından uygun hale gelebilir.

Son olarak çalışmamızın daha önceden Karapınar tarafından 2010 yılında yapılan “Türkiye’de Yerel Kalkınma Modeli Olarak Mikro Finans Sistemi Bursa” örneğinden farkı TGMP Bursa Şubesi henüz iki yılını doldurmadan üyelerinin çoğunluğunun daha bir yıllık kredi kullananlardan oluşmasıdır. Ancak literatürde de belirtildiği gibi yapılan çalışmalardan verim alabilmek için en az kredi kullanım süresinin üç yıl ve üzeri olması gerektiği dikkat çektiğinden bizim çalışmamızdan çıkan sonuçların mikro kredinin etkinliği ölçme konusunda daha doğru sonuçlar elde ettiğini belirtebiliriz.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, R.(2010). *Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme*. Yardım ve Dayanışma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr>. Erişim Tarihi: 08.02.2019.
- ALTAY, A. (2007). Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(510), 57-67.
- CHANT, S. (2003). *Female Household Headship and the Feminisation of Poverty: Facts, Fictions and Forward Strategies*. New Working Paper Series (9). Gender Institute, London School of Economics and Political Science, London, UK.
- DONKOR, M. (2006). *Women and Poverty*. Encyclopedia of World Poverty Sage Publications, http://www.sageereference.com/worldpoverty/Article_n755.html. Erişim tarihi: 11 Ekim 2019.
- ECEVİT, Y. (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir? *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 83-88.

- ECEVİT, Y. (2007). Türkiye’de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Bakış. *Emek, Çalışma ve Toplum*, 2(21), 25-40.
- GÜZEL, S. (2011). Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Dünya Bankası ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Azerbaycan Vergi Haberleri*, (8), 79-96.
- HATTATOĞLU, D. (2007). Yoksulluk Örtüsünün Arkasında: Bazı Kavramlaştırma Sorunlarına Dair. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 5(18), 4-29.
- KARGI, M. G. (2011). *Yoksulluğun Hükümranlığında Kadının Varlık Mücadelesi*, Kadın ve Yoksulluk. Edt: Nazan Moroğlu, CM yayın, İstanbul Konferansları Dergisi, 49, 2005, s. 272.
- KÜMBETOĞLU, B. (2002). *Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk*. Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri (ed. Yasemin Özdek), TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Ankara.
- LITTLEFIELD, E. & ROSENBERG, R. (2004). Microfinance and the Poor. *Finance & Development*, (June), 38-40. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2004/06/pdf/littlefi.pdf>
- ROBINSON, M. S. (2001). *The Microfinance Revolution: Sustainable Finance for the Poor*. USA: The World Bank.
- MOGHADAM, V. M. (2005). *The Feminization of Poverty and Women’s Human Rights*. Social and Human Sciences Papers. In Women’s Studies/Gender.
- SÜMBÜLOĞLU, K. (1993). *Biyoistatistik*. Ankara: Özdemir Yayıncılık.
- ŞENER, Ü. (2009). *Kadın Yoksulluğu*. Araştırmacı TEPAV Değerlendirme Notu Eylül 2009 <https://www.tepav.org.tr>. Erişim Tarihi: 23.01.2019.
- ŞENSES, F. ve ÖNDER, H. (2006). *Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi*. İktisat, Siyaset ve Devlet Üzerine Yazılar, (Prof. Dr. Kemali Saybaşılyıya Armağan), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- TODARO, M. P. & STEPHEN, C. S. (2006). *Economic Development*. 9.Basım, USA: Pearson Addison Wesley.
- TOPÇUOĞLU, A., AKSAN, G. ve ALPTEKİN, D. (2014). *Türkiye’de Yoksullukla Mücadele, Sosyal Yardımlar ve Kadınlar, Yoksulluk ve Kadın*. İstanbul: Ayrıntı yay.
- ÜNLÜTÜRK ULUTAŞ, Ç. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 25-40.
- YUNUS, M. & JOLIS, A. (2007). Banker to the Poor The Story of the Grameen.
- WEIERS, R. (2008). *Introduction to Business Statistics*. 7th. South Western Cenage Learning.
- URL 1 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> Erişim Tarihi: 08.02.2019.
- URL 2 <https://ailevecalisma.gov.tr/ksgm/> Erişim Tarihi: 16.12.2018.
- URL 3 <http://www.kedv.org.tr/> Erişim Tarihi: 13.12.2018.
- URL 4 <http://www.sigınaksizbirdunya.org/tr/biz-kimiz/kurultay-bilesenleri/37-kadınlarla-dayanisma-vakfi-kadav> Erişim Tarihi: 03.04.2019.
- URL 5 <http://www.kamer.org.tr/> Erişim Tarihi: 10.02.2019.
- URL 6 <http://www.tgmp.net/tr/sayfa/hizmetlerimiz/84/> Erişim Tarihi: 01.04.2019.